

NOFILOLOGIK TA'LIM YO'NALISHI (BIOLOGIYA TA'LIM YO'NALISHI MISOLIDA) TALABALARIGA KASBGA YO'NALTIRILGAN INGLIZ TILINI O'QITISHDA KLASTELI YONDASHUVNING AFZALLIKLARI**Dushayeva Soxiba Janikulovna***Guliston davlat universiteti**Ingliz tili va adabiyoti kafedrasi katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kasbga yo'naltirishning birinchi nazariy rivojlanish davri, ingliz tilini o'qitishda klasterli yondashuv, kasbga yo'naltirishning muhim jihatlari, bugungi kunda yosh avlodning har tomonlama yetuk, bilimli, yuksak ma'naviyatli, barkamol shaxslar bo'lib yetishishini ta'minlash yo'lida amalga oshirilayotgan islohotlar haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *kasbga yo'naltirish, shaxs, ma'naviyat, imkoniyat, kelajak avlod, yo'nalish, ta'minlash, tayyorlash.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается первый теоретический период развития профориентации, кластерный подход в обучении английскому языку, важные аспекты профориентации, проводимые сегодня реформы, направленные на обеспечение того, чтобы подрастающее поколение росло всесторонне зрелыми, образованными, высокодуховными, гармоничными личностями.*

Ключевые слова: *профориентация, личность, духовность, возможность, будущее поколение, направление, обеспечение, подготовка.*

Annotation: *this article deals with the first period of theoretical development of career orientation, a cluster approach to teaching English, important aspects of Career Orientation, reforms that are being carried out today in order to ensure that the younger generation grows up to be comprehensively mature, educated, highly spiritual, competent individuals.*

Keywords: *career orientation, personality, spirituality, opportunity, future generation, direction, provision, preparation.*

Har bir jamiyatning kelajagi uning ajralmas qismi va hayotiy zarurati bo'lgan ta'lim tizimining qay darajada rivojlanganligi bilan belgilanadi. Bugungi kunda yosh avlodni har tomonlama yetuk, bilimli, yuksak ma'naviyatli, barkamol shaxslar bo'lib yetishishini ta'minlash yo'lida amalga oshirilayotgan istiqbolli say-harakatlarning eng asosiy bo'g'ini sifatida talabalarni kasbga yo'naltirish orqali mustaqil hayotga tayyorlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Kasbga yo'naltirishning birinchi nazariy rivojlanishi 1908 yilda «Faktor-faktor» tushunchasi shaklida shakllantirilgan. Uning asoschisi F.Parsons kasbga yo'naltirishning asosiy vazifasini u yoki bu kasbning shaxsga qo'yadigan talablari bilan muayyan shaxs xususiyatlarining muvofiqligini aniqlashda ko'rdi.

Bugungi kunda ta'lim oluvchilarni tarbiyasiga nisbatan qo'yayotgan eng muhim talablardan biri ularda mehnat qilish ehtiyojini tarbiyalashdan iboratdir. Mehnat qilishga bo'lgan ehtiyojning yanada rivojlanishi ishlab chiqarishni rivojlantirish, ko'pgina ishlab chiqarish jarayonlarini maksimal darajada avtomatlashtirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash,

ish vaqtini qisqartirish natijasida, faqat ijtimoiy foydali mehnatdagina o'zini namoyon eta oladigan bunyodkorlik kuchlarini jonlantirish oqibatida yuz beradi.

Oliy ta'lim tizimini isloh qilishning asosiy vazifalaridan biri sifatida talabalarning mehnat tarbiyasi va kasbga yo'naltirilishi qanday rol o'ynashiga alohida e'tibor berilmoqda.

Inson kasb faolligida «xarakat», «faoliyat», «xulq» tushunchalari bilan chambarchas bog'liq. Shaxs aynan turli kasb faolliklar doirasida shakllanadi, o'zligini namoyon qiladi. Demak, kasb faolligi yoki inson kasb faoliyati passiv jarayon bo'lmay, u ongli ravishda boshqariladigan faol jarayondir. Inson kasb faolligini mujassamlashtiruvchi xarakatlar jarayoni kasb faoliyati deb yuritiladi.

Ya'ni, kasb faoliyati - inson ongi va tafakkuri bilan boshqariladigan, undagi turli-tuman ehtiyojlardan kelib chiqadigan, hamda tashqi olamni va o'z-o'zini o'zgartirish va takomillashtirishga qaratilgan o'ziga xos faollik shaklidir. Bu - moddiy ne'matlar yaratishga qaratilgan mehnat faoliyati, bu - yangi kashfiyotlar ochishga qaratilgan ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatidir.

Talabalarga kasbga yo'naltirilgan holda ta'lim berish masalasi hozirda jiddiy va muhim masala bo'lib, ularga kelajakda o'z sohasida mukammal bilim va ko'nikmalarga ega bo'lib, muvaffaqiyatga erishishlari uchun poydevor hisoblanadi.

Kasbga yo'naltirishning maqsadi — shaxsning ma'lum bir kasbiy faoliyat yo'nalishiga moyilligini aniqlashdir. Ushbu amaliyot har bir shahs iste'dodli va ma'lum bir sohada o'z iste'dodini tatbiq eta oladi degan fikrga asoslanadi. Kasbga yo'naltirishning turli xil usullari mavjud — kelajakdagi kasbni tanlashda duch keladigan o'spirin bilan, uning qiziqishlari va sevimli mashg'ulotlarini muhokama qiladigan mutaxassislar bilan suhbatlar, shuningdek, standartlashtirilgan usullar mavjud, ularning natijalari kuchli va zaif tomonlarini tushunishga imkon beradi. Talabalarga kasbga yo'naltirilgan ta'lim jarayonini tashkil etishda quyidagi imkoniyatlar mavjud:

1. Dasturlar va o'quv yo'nalishlari: Talabalarga ularning qiziqishlariga mos bo'lgan yo'nalishlar va dasturlar tashkil etiladi. Bu ularning o'zlarini rivojlantirishiga va yangi bilimlarni o'rganishiga yordam beradi.

2. Mentorlik va yo'nalish konsultatsiyasi: Talabalarga kasbdagi rivojlanishlari uchun mentorlik va yo'nalish konsultatsiyasi ko'rsatish muhimdir. Mentorlar ularga yo'nalishni aniqlashda, maqsadlarini belgilashda va kuchli ko'rsatkichlar ustida ishlashda yordam beradi.

3. Amaliyot va o'quv jarayoni: Kasbga yo'naltirish jarayonida amaliyot va o'quv jarayoni muhim ahamiyatga ega. Talabalar o'zlarini rivojlantirish va bilimlarini amalga oshirish uchun amaliy mashq va darslar olib borishlari kerak.

4. Turli kasblar bilan tanishish imkoniyati: Talabalarga turli kasblar bilan tanishish uchun imkoniyat berish foydali bo'ladi. Bu ularning qiziqishlarini tushuntirib, o'zlariga eng mos bo'lgan kasbni tanlashlariga imkon beradi.

5. Mustaqil ishlar va loyihalar: Talabalar o'zlarini rivojlantirish uchun mustaqil ishlar va loyihalar ustida ishlashlari kerak. Bu ularning o'z mantiq va fikrini ishlatish, muammo yechish va yangi yechimlarni izlash imkoniyatini beradi.

Kasbga yo'naltirishning muhim bo'lgan bir qismi nafaqat talabalarga bilim olish, balki ularni o'zlarini eng yaxshi his qilgan yo'nalishga yo'naltirishdir. Bu esa ularning o'z

mahoratlarini rivojlantirish va mustaqil ravishda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun juda muhimdir.

Bo'lg'usi mutaxassislarini kasbga yo'naltirish bilan bir qatorda hozirgi jadal rivojlanib borayotgan zamonamizda chet tillarini o'rganishga bo'lgan e'tibor va yaratilayotgan imkoniyatlarni inobatga olgan holda kasbga yo'naltirilgan ingliz tilini o'qitish metodikasini takomillashtirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Kasbga yo'naltirilgan ingliz tilini qanday o'rgatish mumkin. Buning uchun eng avvalo quyidagi ma'lumotlarga nazar solishimiz zarur:

1. Talabalar bilan individual hamda guruh ishlarini bajarish: Talabalar bilan individual ravishda hamda guruh ichida ishlar olib borish. Bu usul talabalar bilan yaqinroq aloqani ta'minlash va ularga eng muhim bilimlarni o'rgatishga yordam beradi.

2. Interaktiv o'qitish usullari: Interaktiv o'qitish usullarini qo'llash. Talabalar bilim olish jarayonida, mantiqiy muhokamalar jarayonida faol ishtirok etishlari uchun interaktiv darslar olib borish.

3. O'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi muhokama: O'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi o'quv muhokamalar zarur bo'lgan bir qismini tashkil etadi. Bu talabalarga o'z fikrlarini taqqoslash va o'z fikrini ifoda qilish imkoniyatini beradi.

4. Davlatlararo munosabatlar va xalqaro kommunikatsiya: Ingliz tilini o'qitishda davlatlararo munosabatlar va xalqaro kommunikatsiya elementlarining qo'llanilishi. Bu talabalar bilan o'rganish jarayonida dunyo miqyosidagi xabar almashish va o'z fikrlarini bayon etish imkoniyatini yaratadi.

Bu metodikalar ingliz tilini kasbga yo'naltirish asosida takomillashtirish uchun muhimdir. Ular talabalarga eng yaxshi o'rganish imkoniyatlarini beradigan qulay va samarali yo'llarni ta'minlashda yordam beradi.

Kasbga yo'naltirilgan muhitda til o'rganish imkoniyatlaridan samarali foydalanishlari klasterli yondashuv asosida ya'ni tizimli tarzda ingliz tilini o'rganishishlarini talab etadi. Ingliz tilini o'qitishda klaster yondashuv tobora dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Bu yondashuv esa muayyan soha vakillari uchun zarur bo'lgan til ko'nikmalari va malakalariga e'tibor qaratish orqali tilni o'qitishda yaxlit va kompleks yondashuvni namoyon etadi.

Nofilologik ta'lim yo'nalishi, xususan, biologiya ta'lim yo'nalishida, talabalarga kasbga yo'naltirilgan ingliz tilini o'qitishda klasterli yondashuvning afzalliklari quyidagi holatda namoyon bo'ladi:

2. Biologiya fani bilimlariga integratsiya: talabalarga biologiya sohasidagi bilimlar bilan ingliz tilini birlashtirishda yordam beradilar. Bu talabalarga biologiya mavzularida ingliz tilini amalga oshirish va kompetentliklarini rivojlantirishga imkon beradi.

3. Amaliy mashqlar: til o'rganuvchilarga biologiya mavzulariga asoslangan amaliy mashqlar orqali ingliz tilini o'qitishda samarali bo'ladi. Bu usul talabalar uchun biologiya sohasidagi nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq qilish imkonini beradi.

4. Laboratoriya ishlari va proyektlar: ingliz tilini o'rganish uchun laboratoriya ishlari va proyektlar tashkil etish orqali biologiya sohasiga oid mavzularini o'zlashtirishda yordam beradi. Bu talabalarga autentik muhitda biologiya mavzularini ingliz tili bilan integratsiyalashgan holda o'rganish imkoniyatini beradi.

5. Resurslar va matnlar: til o'rganuvchilarga sohaga oid mavzularda ingliz tilini o'rganishda foydalanadigan maqolalar, kitoblar, videolar va boshqa matnlar taqdim etish orqali o'qitish jarayonini samarali bo'lishiga yordam beradi.

Nofilologik ta'lim yo'nalishlarida kasbga yo'naltirilgan ingliz tilini o'qitishda klasterli yondashuvning afzalliklari talabalar biologiya sohasida o'z bilimlarini rivojlantirishlari va ingliz tilini tizimli tarzda samarali shaklda o'rganishlariga imkon beradi. Bu usullar talabalar uchun til o'rganish jarayonida erkin fikr almasha olish, amaliy mashqlar bajarish, texnik vositalar orqali sohaga oid bilimlarini ingliz tili bilan integratsiyalashgan holda o'rganishlariga zamin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jun Van. Beshinchi Xitoy kompyuter jamiyati bioinformatika konferentsiyasi uchun Biologiya uchun Omics tomonidan boshqariladigan hisoblash o'rganish modellari va usullari. Dev Guohua, chegara Media SA, 10/5/2022

2. Jana S. Marzano. Boshlang'ich so'z ta'lim uchun Klaster yondashuv. Robert J. Marzano, Xalqaro Reading Uyushmasi, 1/1/1988

3. Marjori M. Kaiser. Karyera ta'limi va ingliz tili bo'yicha insholar, K - 12. Karyera ta'limi loyihasi, ingliz Tili o'qituvchilari Milliy Kengashi, 1/1/1980

4. Janikulovna D. S. **BIOLOGIYA TA'LIM YO'NALISHI TALABALARIGA KASBGA YO'NALTIRILGAN INGLIZ TILI O'QITISHDA KLASTERLI YONDASHUVNING AHAMIYATI**

5. Dushayeva S.J.(2023) Development of Professional Skills and Cluster Approach; Points of Contact in Teaching a Foreign Language. Delhi University magazine. Series: The Humanities and the Social Sciences. 10(1): 203-214. DOI:10.5281/zenodo. 8030868

6. S.J Dushayeva, S.M. Khatamova, M.Q. Shodmonova, D.G'Ziyadullayeva and M.E Khudayberdyeva. Journal of Research in International Education 2023,Vol.22(2) 84-92. The Author(s) 2023. DOI:101177/1475240922298492.https://wwwjrie.org. Evaluation of the Cluster Approach in teaching Foreign Languages in Distance Education Environment.

7. Dushaeva Sokhiba Janikulovna. **PERSPECTIVES OF THE USE OF CLUSTER APPROACH IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE FOR NON-PHILOLOGICAL DIRECTION LEARNERS. "ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN KREATIV G'OYALAR TAKLIFLAR VA YECHIMLAR"** mavzusidagi ko'p tarmoqli 57-sonli Respublika ilmiy-onlayn konferentsiyasi. Farg'ona 2023.